

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI
A ZRUČNOSTI MATURANTOV
Z RÓMSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY
ÚROVEŇ B1, B2**

BRATISLAVA 2011

Interná časť maturitnej skúšky z rómskeho jazyka a literatúry pozostáva z písomnej časti a ústnej časti. Písomná časť z rómskeho jazyka a literatúry zahŕňa písanie eseje na tému, ktorú si môže maturant vybrať z troch zadaných tém. Esej písaná v rómskom jazyku má dodržiavať: vybranú tému, žáner (esej), pravopis, úpravu a členenie textu. Esej má preukázať požadovanú znalosť rómskeho jazyka a literatúry (gramatika, slovná zásoba, tvorenie viet, používanie správnych tvarov jednotlivých slov, používanie oikoklitických a xenoklitických slov, používanie neologizmov a všeobecný prehľad v rómskej literatúre). Ústna časť maturitnej skúšky z rómskeho jazyka a literatúry pozostáva z čítania textu, počúvania nahrávky (populárno-náučného alebo beletristického textu) a ústnej interakcie (konverzácia, dialóg, rozhovor). V rámci ústnej časti sa kladú a) otázky gramatické, ktoré sú zamerané na zistenie vedomostí konkrétnych gramatických pravidiel, resp. poučiek, b) otázky praktické, ktoré sú zamerané na zistenie schopnosti prekladať jednoduché texty z rómskeho jazyka do slovenského jazyka a naopak, c) otázky literárne a folkloristické, ktoré sú zamerané na zistenie vedomostí z rómskej kultúry (rómski spisovatelia, literatúra, príslovia, piesne a pod.).

V zadávaní tém esejí odporúčame rozlišovať maturantov úrovne B1 a B2, avšak náročnosť tém voliť tak, aby témy študentov maturujúcich na úrovni B2 boli náročnejšie, teda orientované na súčasnosť resp. budúcnosť, kým u študentov maturujúcich na úrovni B1 odporúčame voliť témy historické a kultúrne, viazané na minulosť.

Ciele a požiadavky

Vedomosti maturanta z rómskeho jazyka a literatúry by mali odzrkadľovať vedomosti osvojené počas štúdia na strednej škole. Systém požiadaviek preto vychádza z Obsahového a výkonového štandardu rómskeho jazyka a literatúry pre ISCED 3A – vyššie sekundárne vzdelávanie.

Úroveň B1:

- Žiak je schopný udržať rozhovor v rôznych kontextoch a sledovať hlavné body diskusie pod podmienkou, že prejav je zreteľne artikulovaný.
- Žiak vie vyjadriť osobné názory v diskusii a zrozumiteľne vyjadriť hlavné body toho, čo chce povedať.
- Žiak dokáže flexibilne využívať širokú škálu jednoduchého jazyka na vyjadrenie čo najväčšej časti toho, čo chce povedať.
- Žiak je schopný flexibilne reagovať na témy z každodenného života.
- Žiak po prečítaní jednoduchého textu (napr. príbehu) dokáže vyjadriť jeho hlavné body a tiež dokáže odpovedať na otázky vzťahujúce sa na obsah textu.
- Žiak pri ústnom prejave dokáže jednoduchým spôsobom spájať jednotlivé frázy a porozprávať príbeh alebo prezentovať jeho opis.
- Žiak dokáže stručne vysvetliť svoje názory a plány.
- Žiak je schopný napísať súvislý text na známe alebo preňho zaujímavé témy, vie napísať osobný list, v ktorom vie opísať svoje zážitky a dojmy.
- Žiak disponuje dostatočnými vyjadrovacími prostriedkami a slovnou zásobou, ktorá mu umožní diskutovať o každodenných rutinných činnostiach a komunikovať o známych situáciách a témach.
- Žiak s primeranou presnosťou používa repertoár bežne používaných výrazov a vzorov, vie spájať série samostatných prvkov do súvislých viet.

Úroveň B2:

- Žiak je schopný vysvetliť a obhájiť svoje názory v diskusii s použitím relevantného vysvetlenia, argumentov a komentárov.
- Žiak je schopný vysvetliť svoj názor na tému zvažujúc výhody a nevýhody jednotlivých možností a zostaviť reťazec zdôvodnených argumentov.
- Žiak dokáže rozvinúť argument prostredníctvom prezentovania dôvodov, ktoré podporujú jednotlivé názory / mienky alebo sú proti nim.
- Žiak dokáže vysvetliť problém, jeho príčiny a dôsledky.
- Žiak dokáže aktívne komunikovať v diskusii o známych témach.
- Žiak vie zreteľne formulovať svoje názory, zvažovať a predkladať alternatívne návrhy.
- Žiak je schopný plynulo a efektívne konverzovať.
- Žiak dokáže pochopiť, o čom sa v diskusii hovorí.
- Žiak dokáže viesť rozhovor (začať rozhovor, udržať rozhovor a ukončiť rozhovor).
- Žiak dokáže vo vhodnej chvíli vstupovať do konverzácie a v prípade potreby prestať konverzovať elegantným spôsobom.
- Žiak dokáže promptne reagovať resp. odpovedať na otázky.
- Žiak plynulo a spontánne v diskusii komunikuje bez toho, aby to jednu zo strán zaťažovalo.
- Žiak sa dokáže prispôbiť zmenám v smerovaní, štýle a dôraze, ku ktorým pri konverzácii môže dôjsť.
- Žiak pri počúvaní je schopný rozumieť rozsiahlejším úsekom reči, ktoré obsahujú zložité argumenty, pod podmienkou, že dobre pozná danú tému.
- Žiak pri čítaní rozumie článkom a správam, ktoré vyjadrujú postoje, názory.
- Žiak v ústnom prejave vie podať zreteľný, podrobný opis, vyjadriť svoje stanovisko, zhrnúť názory iných a posúdiť výhody a nevýhody.
- Žiak je schopný napísať zreteľný, podrobný text o širokej škále tém.
- Žiak vie rozvinúť argument, uviesť pre a proti.
- Žiak dokáže podrobne oznámiť konkrétnu informáciu a zdôrazniť osobný význam udalosti.
- Žiak disponuje dostatočnou škálou jazykových prostriedkov na prezentovanie zreteľných opisov a vyjadrovanie svojich stanovísk a názorov.
- Žiak má dostatočne širokú slovnú zásobu, ktorá mu umožní vyjadrovať sa o veľmi všeobecných témach ale aj o jeho vlastných záujmoch.
- Žiak gramatiku ovláda na relatívne vysokej úrovni.

Prehľad cieľových požiadaviek z rómskeho jazyka a literatúry

Tematické okruhy	Obsah
<u>Pôvod rómskeho jazyka</u>	Čo je to jazyk? Jeho vznik, vývoj a miesto v systéme delenia jazykov - indoeurópske jazyky. Rómsky jazyk ako najbezpečnejší ukazovateľ pôvodu Rómov.
<u>Kto sú Rómovia?</u>	Vývoj rómskej lingvistiky v minulosti. Čo je to

	severocentrálny dialekt rómskeho jazyka? Rómsky jazyk ako novoinďický indoeurópsky jazyk. Rómsky jazyk, jeho slovesnosť a kultúra ako základ identity.
<u>Funkcia jazyka</u>	Definícia rómskeho jazyka. Jazykové odchýlky a ďalšie teórie o pôvode rómskeho jazyka.
<u>Dialekty jazyka</u>	Delenie dialektov z pohľadu niektorých lingvistov. Delenie európskych dialektov. Samotné delenie dialektov, delenie rómskych dialektov na Slovensku. Rómovia a ich pomenovanie v jednotlivých krajinách.
<u>Začiatky romistiky na Slovensku a v Českej republike</u>	Prehľad romistov zaoberajúcich sa rómskym jazykom a literatúrou na Slovensku do 20. storočia. Najvýznamnejší súčasní svetoví romisti.
<u>Rómska abeceda a pravopis</u>	Rómska abeceda a pravopis na Slovensku. Ako píšú Rómovia inde na svete. Odlišnosti rómskeho jazyka v porovnaní so slovenským jazykom.
<u>Rómčina ako literárny jazyk</u>	Ukážky diel slovenských a českých autorov.
<u>Ja a moja rodina</u>	Členovia rodiny a základné príbuzenské vzťahy. Opis a charakteristika osoby. Základné osobné údaje (vek, stav, adresa). Vonkajšie charakterové vlastnosti. Zamestnanie, povolanie, záľuby, rodinné zvyky a oslavy. Všetdné dni a sviatky v rodinnom kruhu. Návšteva hostí, styky s priateľmi vrátane písomného styku.
<u>Domov a bývanie</u>	Bývanie vo veľkých mestách, v malých mestách a na vidieku. Bývanie v dome a byte - zariadenie bytu. Naše životné prostredie. Mesto (miesto), v ktorom žijeme. Orientácia v meste, hlavné budovy, najznámejšie kultúrno-historické pamiatky. Doprava, nákupy a služby. Kultúrny život v našom meste.
<u>Práca a zamestnanie</u>	Najbežnejšie druhy zamestnaní a povolaní, funkcií a činností. Študijný odbor a jeho problematika. Predstava o budúcom pracovisku a povolaní.
<u>Voľný čas a jeho organizácia</u>	Možnosti trávenia voľného času (prázdniny, dovolenky). Šport, čítanie, divadlo a film. Vlastné obľúbené či neobľúbené činnosti. Organizácia práce a účelné využívanie voľného času. Denný a týždenný osobný program.
<u>Príroda</u>	Čas, počasie a jeho predpovede. Dni, mesiace, ročné obdobia. Názvy svetových strán a základné zemepisné termíny. Opis prírody a prírodných krás. Najbežnejšie názvy rastlín a zvierat. Turistika, vzťah k prírode a jej ochrana.
<u>Cestovanie</u>	Dopravné prostriedky, ich výhody a nevýhody. Správanie sa v dopravných situáciách. Miesta, ktoré radi navštevujeme. Miesta, ktoré by sme chceli navštíviť. Cestovanie do zahraničia a formality s ním spojené. Ubytovanie v hoteli, autokempingu a podobne. Orientácia v meste podľa plánu.
<u>Obliekanie</u>	Základné časti odevu a ich nákup. Vhodné oblečenie na rôzne príležitosti. Vkus v obliekaní a súčasná móda. Módné časopisy.
<u>Starostlivosť o zdravie</u>	Základné časti ľudského tela. Najčastejšie choroby, úrazy a zdravotné ťažkosti. Správna životospráva, výživa. Stravovanie (reštaurácie, jedálne a pod.). Názvy

	najbežnejších jedál, nápojov a potravín. Telesná a duševná hygiena. Význam športu a pobytu v prírode pre zdravie.
<u>Umenie, veda a technika</u>	Obľúbená hudba, výtvarné umenie, architektúra. Najvýznamnejší predstavitelia umenia, vedy a techniky. Vymoženosti vedy a techniky v každodennom živote s dôrazom na zvolený odbor štúdia. Ochrana životného prostredia.
<u>Vzdelávanie</u>	Naša škola, vyučovacie predmety, moji spolužiaci. Školský systém v SR a jeho porovnanie so školským systémom v krajinách EÚ. Štúdium rómskeho jazyka a jeho uplatnenie vo zvolenom odbore. Možnosti a problematika vzdelávania vo zvolenom odbore. Rómske periodiká.
Lexika, morfológia, syntax	Obsah
<u>Lexika</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozšírenie slovnej zásoby o 1500 lexikálnych jednotiek vrátane základnej frazeológie bežného spoločenského styku a 100 – 200 výrazov z odbornej terminológie študovaného odboru. - Viac významovosť slov, zásady spájania slov, základné spôsoby vyjadrovania rôznych sémantických vzťahov, synonymá, antonymá, homonymá, homofóny a medzinárodne používané slová.
<u>Morfológia</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Medzinárodné slová a slová gréckeho a latinského pôvodu. Písanie slov osobitne (negatívny tvar sloviess, rozkazovací spôsob sloviess, predložka) a dovedna (bez medzier – radové číslovky od 11, zložené prídavné mená s číslovkou, príslovky času, spojenie príslovky a slovesa, resp. prídavné, záporné častice, superlatívne tvary prídavných mien). - Mužský a ženský rod. Životné a neživotné mená v mužskom aj ženskom rode. Jednotné a množné číslo. Pády (nominatív, vokatív, lokatív, ablatív, inštrumentál a genitív a tzv. nepriamy pád). - Skloňovanie podstatných a prídavných mien. - Stupňovanie prídavných mien. - Zámená. Číslovky: základné, radové, násobné. - Slovesá – prítomný, minulý a budúci čas. - Rozkazovací spôsob a podmieňovací spôsob minulých sloviess I., II., III. triedy a slovesa „te jel“. - Odvodzovanie prísloviess – a) príslovky času a častosti deja napr. akana, b) príslovky miesta napr. andre, c) príslovky spôsobu a miery napr. šukares. - Tvorenie prísloviess: 1) príslovky neodvedené napr. sig; 2) príslovky odvedené od predložiek a podstatných mien príponou – e napr. tel-e; 3) príslovky s príponou –e napr. vaš-e odvedené od predložky vaš; 4) príslovky s príponou –i napr. rat'-i - odvedené od slova rat); 5) príslovky odvedené odpovedajúce na otázku khatar? príponou – al napr. tel-al; 6) príslovky odvedené od pôvodných

	<p>prídavných mien príponou –es napr. phar-es; 7) príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien príponou – ones napr. modern-ones; 8) príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť príponou – a napr. slovačik-a.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Predložky so širším významom (andre, ke, kije, paš). - Spojky - základné a podrad'ovacie: u, the, kaj, hoj. - Spojky - zlučovacie a podrad'ovacie. - Rozširovanie okruhu slovnej zásoby a to spájaním dvoch alebo viacerých slov. - Pôvodné slová (oikoklitické slová), prevzaté slová (xenoklitické slová) a neologizmy (novovytvorené slová). - Odvodzovanie slov pomocou prípony –or (zdrobňovanie oikoklitických slov a xenoklitických prídavných mien). - Odvodzovania podstatných mien príponami –iben/-ipen, -pen/-ben, šagos/-išagos.
<u>Syntax</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy, želania, prosby a zdôrazňovanie príkazu. - Spôsob tvorenia otázok z hľadiska intonácie. - Spôsob tvorenia otázok na podmet a ostatné vetné členy. Pravidlá slovosledu: v oznamovacej, opytovacej a zápornej vete v prebratých časoch. - Spôsob tvorenia jednoduchých viet a súvetí.
Výslovnosť a pravopis	Obsah
<u>Výslovnosť</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Prízvuk na predposlednej slabike fonetického celku, prízvuk na tretej slabike od konca pri troj a viacslabičných tvaroch mien (genitívne tvary a privlastňovacie zámená). - Viazaná výslovnosť: so oda hin – s'oda hin, ke amende – k'amende. - Zásady správnej výslovnosti neznelých aspirantov: čh, kh, ph, th. - Dialektologické rozlíšenie výslovnosti ľ-j, d'-dž, ť-č. - Výslovnosť stiahnutých slovesných tvarov: kerava – kerá. - Výslovnosť podľa fonetického prepisu a odhadnutie výslovnosti na základe získaných vedomostí. - Rozdiely vo výslovnosti jednotlivých variet, rozdielna výslovnosť koncovej hlásky v: gav/f/u; správna výslovnosť znelých hlások na konci slov: napr. výslovnosť g – k, d – t; správna intonácia v rôznych opytovacích vetách (zist'ovacie, opytovacie, vylučovacie); a rozlišovanie intonácie v krátkych otázkach. - Znak fonetického prepisu - slovenská a medzinárodná transkripcia.
<u>Pravopis</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Pravopis prebratých lexikálnych jednotiek a ich

	<p>tvarov (časovanie, skloňovanie, stupňovanie atď.).</p> <ul style="list-style-type: none">- Základné pravidlá interpunkcie.- Význam slovesných tvarov v grafickej podobe: napr. k'oda = ko hin oda.- Dialektologické rozdiely.- Základné pravidlá pravopisu. Písanie veľkých písmen. Písanie interpunkčných znamienok (úvodzovky, čiarka, spojovník). Písanie veľkých písmen – napr. v názvoch kníh, časopisov, novín a pod. Množné číslo podstatných mien. Slovesá: zakončenia sloves I., II., III. triedy v aktuálnych časoch. Stupňovanie prídavných mien: - er, - jekh/nek: šukar-šukareder-jekhšukareder.
--	---